

راهبردهای مدیریت محیط زیست شهری

دکتر عبدالرضا کرباسی

(عضو هیأت علمی دانشکدهی محیط زیست دانشگاه تهران)

دکتر سید مسعود منوری

(عضو هیأت علمی دانشکدهی محیط زیست و انرژی)

دانشگاه آزاد اسلامی واحد علوم و تحقیقات)

مهندس سحر آذرکمند

سرشناسه: کرباسی، عبدالرضا، ۱۳۳۸
 عنوان و نام پدیدآور: راهبردهای مدیریت محیط زیست شهری/ عبدالرضا کرباسی،
 سیدمسعود منوری، سحر آذرکمند؛ ویراستار غلامرضا آقامرادی
 وضعیت نشر: مشهد، تالاب، ۱۳۹۲
 مشخصات ظاهری: ۱۸۴ ص: جدول، نمودار.
 فروست: نشر تالاب ۱۰: علوم محیط زیست ۱۰: آینده، پایداری، محیط زیست ۳.
 شابک: ۹۷۸-۶۰۰-۹۱۷۴۵-۹۱
 وضعیت فهرست‌نویسی: فیا
 موضوع: بوم‌شناسی شهری (جامعه‌شناسی)
 موضوع: توسعه‌ی پایدار - جنبه‌های زیست‌محیطی
 موضوع: شهرسازی - جنبه‌های زیست‌محیطی
 شناسه افزوده: منوری، سیدمسعود، ۱۳۳۳ -
 شناسه افزوده: آذرکمند، سحر
 رده‌بندی کنگره: ۱۳۹۲/۴۴۲/۵۷۲۴۱
 رده‌بندی دیویی: ۳۰۷/۷۶
 شماره کتابشناسی ملی: ۳۲۵۴۰۷۸

نشر تالاب آینده‌های پایدار شهری

راهبردهای مدیریت محیط زیست شهری URBAN ENVIRONMENTAL MANAGEMENT STRATEGIES

مؤلفان: دکتر عبدالرضا کرباسی؛ دکتر سید مسعود منوری؛ مهندس سحر آذرکمند
 ویراستار: مهندس غلامرضا آقامرادی
 حروفچینی: حوا صادقی
 با همکاری: لیتوگرافی گویاالسنکر؛ چاپ دقت؛ صحافی پارسیان
 نوبت چاپ: اول، زمستان ۱۳۹۲
 شابک: ۹۷۸-۶۰۰-۹۱۷۴۵-۹۱-۱
 شمارگان: ۱۰۰۰ نسخه؛ وزیری: ۱۸۴ صفحه
 قیمت: ۹۰۰۰ تومان

(ح) تمام حقوق چاپ و نشر این اثر محفوظ و در اختیار نشر تالاب است.
 هر گونه چاپ و تکثیر از محتویات آن بدون اجازه‌ی کتبی ممنوع است.
 متخلفان به موجب قانون حمایت از حقوق مؤلفان، مصنفان و هنرمندان ایران تحت پیگرد قانونی قرار می‌گیرند.
 مسئولیت صحت مطالب کتاب بر عهده‌ی مؤلفان است.

نشر تالاب، ناشر تخصصی علوم محیط زیست، HSE، انرژی و توسعه‌ی پایدار

پست الکترونیک: info@wetlandpress.com

همراه: ۰۹۱۲۲۸۴۶۹۱۰

مراکز بخش:

پارسیان، تهران، میدان انقلاب، خیابان اردیبهشت، بالاتر از شهید لیاقتی‌نژاد، کوچه‌ی وحید، شماره ۱، واحد ۱، تلفن: ۶۶۹۶۴۱۶۴
 کتابیران، تهران، میدان انقلاب، خیابان کارگر شمالی، خیابان نصرت، خیابان دکتر قریب، نرسیده به فرصت شیرازی، پلاک ۷
 تلفن: ۱۵-۶۶۵۶۶۵۱ وب‌سایت: www.ketabiran.ir
 دانشوران، تهران، میدان انقلاب، خیابان اردیبهشت، نبش خیابان وحید نظری، پلاک ۱۴۲، تلفن: ۶۶۴۰۰۲۲۰

فهرست مطالب

۱۱	مقدمه
۱۳	فصل اول: شهرسازی، توسعه و محیط زیست
۱۳	۱-۱. مقدمه
۱۳	۲-۱. توسعه و محیط زیست
۱۶	۳-۱. فقر و محیط زیست
۱۷	۴-۱. دستور کار قهوه‌ای
۱۹	۵-۱. پویایی فرآیند شهری شدن
۱۹	۶-۱. کاربری اراضی شهری و محیط زیست
۲۱	۷-۱. مشکلات در مقیاس مکانی
۲۲	۸-۱. اکوسیستم‌های منطقه‌ای و شهری
۲۴	۹-۱. وضعیت اقتصادی و انواع مشکلات زیست محیطی
۲۴	۱۰-۱. ارتباط بین سطح درآمد و آلودگی
۲۸	۱۱-۱. درآمد و فشارهای شهری شدن
۲۹	۱۲-۱. تیپ‌شناسی اقتصادی-زیست محیطی شهرها
۳۲	۱۳-۱. عناصر کلیدی، نقش و مشکلات مربوط به آن‌ها
۳۴	۱۴-۱. مسائل بین‌بخشی
۳۵	۱۵-۱. مسائل اقتصادی و سیاسی
۳۹	فصل دوم: تحلیل مشکلات شهری و دلایل بروز آن‌ها
۳۹	۱-۲. مقدمه
۴۰	۲-۲. شناسایی مشکلات
۴۰	۳-۲. دسترسی به خدمات و زیرساخت‌های پایه‌ی زیست محیطی
۴۰	۱-۳-۲. بهداشت و فاضلاب
۴۱	۲-۳-۲. مواد زائد جامد شهری
۴۱	۳-۳-۲. سیلاب
۴۳	۴-۳-۲. حمل و نقل شهری

۴۳	۴-۲. آلودگی ناشی از مواد زائد جامد
۴۳	۱-۴-۲. آلودگی آب
۴۳	۲-۴-۲. مصرف انرژی
۴۴	۳-۴-۲. آلودگی هوا
۴۴	۴-۴-۲. مدیریت مواد زائد جامد و خطرناک
۴۶	۵-۲. از دست رفتن منابع
۴۶	۱-۵-۲. آلوده شدن و تخلیه‌ی آب‌های زیرزمینی
۴۶	۶-۲. تخریب اراضی و اکوسیستم‌ها
۴۷	۱-۶-۲. از دست رفتن دارایی‌های فرهنگی و تاریخی
۴۷	۷-۲. خطرات زیست‌محیطی
۴۷	۱-۷-۲. خطرات طبیعی
۴۹	۸-۲. عوامل تشدیدکننده‌ی تخریب‌های زیست‌محیطی
۴۹	۹-۲. کمبود آگاهی مردم و سیاستمداران
۴۹	۱-۹-۲. فشارهای مردمی
۵۰	۲-۹-۲. کمبود آموزش و مشارکت مؤثر مردم
۵۰	۱۰-۲. حکمرانی نامناسب
۵۱	۱-۱۰-۲. ظرفیت‌های سازمانی ضعیف
۵۱	۲-۱۰-۲. پیچیدگی قضایی
۵۱	۱۱-۲. زمان اعمال سیاست‌ها
۵۲	۱-۱۱-۲. سیاست‌های قانونی نامناسب
۵۲	۲-۱۱-۲. شفاف نبودن قوانین مالکیت
۵۳	۳-۱۱-۲. سیاست‌های اقتصادی ناکارآمد
۵۳	۱۲-۲. دانش و اطلاعات ناکارآمد
۵۴	۱۳-۲. اولویت‌بندی مشکلات محیط زیست شهری
۵۵	۱۴-۲. تعیین اولویت‌ها
۵۷	۱۵-۲. اولویت مشکلات زیست‌محیطی و ارتباطات سیاسی
۵۹	فصل سوم: فرصت‌های بهبود وضعیت محیط زیست شهری
۵۹	۱-۳. مقدمه
۵۹	۲-۳. بهبود محیط زیست شهری
۶۰	۳-۳. در جستجوی موقعیت «برد-برد»
۶۰	۴-۳. خط‌مشی‌های مقرون‌به‌صرفه

۶۱	۵-۳. فشار ناشی از کارایی اقتصادی و اصلاح هزینه
۶۲	۶-۳. جلب مشارکت و حمایت مردم
۶۳	۷-۳. افزایش آگاهی
۶۴	۸-۳. ایجاد حوزه‌های انتخابی
۶۴	۹-۳. فعالیت تشکلهای غیردولتی و مشارکت بخش غیررسمی
۶۶	۱۰-۳. ایجاد ساختار سازمانی و ارتقای خدمات شهری
۶۶	۱۱-۳. ایجاد ظرفیت‌های محلی
۶۷	۱۲-۳. ظرفیت‌سازی عوامل کلیدی
۷۰	۱۳-۳. ابزارهای ظرفیت‌سازی
۷۰	۱-۱۳-۳. آموزش
۷۰	۲-۱۳-۳. کمک‌های فنی
۷۱	۳-۱۳-۳. مشارکت بخش خصوصی
۷۱	۴-۱۳-۳. اطلاعات عمومی و توسعه برنامه‌ها
۷۲	۵-۱۳-۳. هماهنگی سازمان‌ها
۷۲	۱۴-۳. بهبود خدمات شهری
۷۳	۱-۱۴-۳. عرضه آب شهری و خدمات بهداشتی
۷۳	۲-۱۴-۳. زهکشی رواناب‌ها
۷۴	۳-۱۴-۳. مدیریت مواد زائد جامد شهری
۷۵	۴-۱۴-۳. مدیریت حمل و نقل شهری
۷۷	۵-۱۴-۳. مدیریت کاربری اراضی
۷۸	۶-۱۴-۳. سایر وظایف شهری
۷۸	۱۵-۳. مشارکت بین بخش‌های خصوصی و دولتی
۷۹	۱-۱۵-۳. ارائه خدمات زیست‌محیطی
۸۰	۲-۱۵-۳. نوآوری و فناوری‌های سازگار
۸۰	۳-۱۵-۳. توسعه اراضی
۸۱	۱۶-۳. انتخاب ابزارهای سیاسی مناسب
۸۱	۱۷-۳. ابزارهای تنظیمی
۸۲	۱۸-۳. ابزارهای اقتصادی
۸۴	۱۹-۳. قوانین مالکیت
۸۵	۲۰-۳. ابزارهای مدیریت اراضی
۸۵	۲۱-۳. اطلاعات و آموزش
۸۶	۱-۲۱-۳. سیستم اطلاعات جغرافیایی

۸۶	۲-۲۱-۳. سیستم اطلاعات اراضی
۸۶	۳-۲۱-۳. ارزیابی اثرات زیست محیطی
۸۷	۳-۲۲. از بین بردن خلاء دانش
۸۸	۳-۲۳. بسته‌های حمایتی دوجانبه
۹۱	فصل چهارم: نیازهای تدوین راهبردها در محیط زیست شهری
۹۱	۴-۱. مقدمه
۹۴	۴-۲. مشکلات محیط زیست شهری
۹۴	۴-۳. توسعه و محیط زیست
۹۵	۴-۴. تنوع مشکلات محیط زیست شهری
۹۶	۴-۵. سیاست کلیدی در مدیریت محیط زیست شهری
۹۸	۴-۶. نیاز به راهبردهای محیط زیست شهری
۹۹	۴-۷. تدوین خط‌مشی
۱۰۰	۴-۸. مسائل سیاسی و اقتصادی
۱۰۳	فصل پنجم: تدوین راهبردهای مدیریت محیط زیست
۱۰۳	۵-۱. مقدمه
۱۰۴	۵-۲. مدیریت و برنامه‌ریزی محیط زیست شهری
۱۰۵	۵-۲-۱. دریافت حق مواد
۱۰۵	۵-۲-۲. تعیین اولویت‌ها
۱۰۶	۵-۳. مالکیت از طریق مشاوره
۱۰۷	۵-۴. خط‌مشی انعطاف‌پذیر
۱۰۷	۵-۵. ارزیابی
۱۰۷	۵-۶. شفاف‌سازی مسائل زیست محیطی
۱۰۸	۵-۷. مشارکت همکاران
۱۱۰	۵-۸. راهبردهای مدیریت زیست محیطی ویژه شهر
۱۱۰	۵-۸-۱. تحلیل استراتژی‌های مدیریت زیست محیطی ویژه شهر
۱۱۱	۵-۸-۲. اثرات بهداشتی و صدمات زیست محیطی
۱۱۱	۵-۸-۳. کارایی اقتصادی منطقه‌ای
۱۱۱	۵-۸-۴. امکان‌سنجی مالی
۱۱۲	۵-۸-۵. امکان‌سنجی سازمانی
۱۱۲	۵-۸-۶. ابزار و سیاست‌ها
۱۱۳	۵-۹. خط‌مشی‌های مشارکتی برای راهبردهای مدیریت محیط زیست

۱۱۴	۱۰-۵. هماهنگ‌سازی راهبردهای مدیریت زیست‌محیطی در ابعاد شهری
۱۱۵	۱۱-۵. برنامه‌ی عمل زیست‌محیطی
۱۱۸	۱۲-۵. حمایت‌های خارجی از کنترل آلودگی هوا در سائوبولو
۱۱۹	۱۳-۵. بهبود مستمر
۱۲۰	۱۴-۵. تعریف برنامه‌ها و پروژه‌های اولویت‌دار
۱۲۰	۱۵-۵. ایجاد واحد حمایت فنی
۱۲۱	۱۶-۵. تقویت ظرفیت‌های محلی برای برنامه‌ریزی و مدیریت محیط زیست
۱۲۱	۱۷-۵. حمایت‌های خارجی برای بهبود محیط زیست شهری
۱۲۳	۱-۱۷-۵. حمایت از اصلاحات سیاسی، توسعه‌ی سازمان‌ها و تجهیز کردن منابع
۱۲۵	۲-۱۷-۵. حمایت از تحقیقات بین‌المللی و تحلیل‌های سیاسی
۱۲۶	۱۸-۵. پایش و ارزیابی
۱۲۷	۱-۱۸-۵. مشاوره
۱۲۸	۲-۱۸-۵. بهبود مستمر
۱۲۹	۳-۱۸-۵. بیانیه‌ی دارالسلام
۱۳۱	۴-۱۸-۵. شرایط و وضعیت زیست‌محیطی
۱۳۵	۵-۱۸-۵. اولویت‌بندی استراتژی‌ها
۱۳۹	۶-۱۸-۵. استراتژی موضوع ویژه‌ی مدیریت زیست‌محیطی
۱۴۷	فصل ششم: راهبردهای توسعه‌ی پایدار محیط زیست شهر تهران
۱۴۷	۱-۶. مقدمه
۱۵۲	۲-۶. اهداف مدیریت محیط زیست شهری تهران
۱۵۷	۳-۶. راهبردهای محیط زیست شهری تهران و تحلیل آن‌ها
۱۷۱	واژه‌های اختصاری
۱۷۳	منابع

فهرست جدول‌ها

جدول ۱-۱. توزیع شهرها در کشورهای در حال توسعه.....	۱۴
جدول ۲-۱. مقیاس مکانی مشکلات مدیریت شهری.....	۲۱
جدول ۳-۱. حفاظت از سلامت در برابر خطرات زیست‌محیطی.....	۲۷
جدول ۴-۱. تراکم آلاینده‌های هوا در کشورهای منتخب.....	۲۸
جدول ۵-۱. دسترسی به آب آشامیدنی و امکانات بهداشتی در مناطق شهری و روستایی کشورهای منتخب.....	۲۸
جدول ۶-۱. مجموع جمعیت شهری و روستایی.....	۳۰
جدول ۷-۱. نخب‌شناسی اقتصادی- زیست‌محیطی شهرها.....	۳۱
جدول ۱-۳. میزان تولید پسماندهای شهری در برخی از کشورهای جهان.....	۷۵
جدول ۲-۳. میزان مصرف انواع سوخت در ایالات متحده (بر حسب گالن).....	۸۳
جدول ۱-۵. انتخاب شهرهای مورد مطالعه.....	۱۳۳
جدول ۱-۶. اهداف کیفی (گالن).....	۱۵۳

فهرست کادرها

کادر ۱-۱. طبقه‌بندی شهرها بر اساس ویژگی‌های جمعیتی.....	۱۵
کادر ۱-۲. وضعیت جمع‌آوری پسماندها در شهرهای منتخب.....	۴۲
کادر ۲-۲. آلودگی هوا در شهرهای منتخب.....	۴۵
کادر ۱-۳. مدیریت محیط زیست شهری در تیانجین.....	۶۹
کادر ۲-۳. نحوه‌ی اجرای مدیریت تلفیقی و بهبود محیط زیست کورتیا در کشور برزیل.....	۷۶
کادر ۱-۵. پرسشنامه‌ی محیط زیست شهری (برای جمع‌آوری داده‌های محیط زیست موجود).....	۱۰۹
کادر ۲-۵. چارچوب کلی برنامه‌ی مدیریت محیط زیست شهری.....	۱۱۰
کادر ۳-۵. تحلیل هزینه- منفعت در کنترل آلودگی.....	۱۱۲
کادر ۴-۵. تحلیل اثربخشی هزینه در زمینه‌ی گزینه‌های عرضه‌ی آب در بیجینگ چین.....	۱۱۷
کادر ۵-۵. برنامه‌های شهری حمایت‌کننده از مدیریت و برنامه‌ریزی محیط زیست.....	۱۲۲
کادر ۶-۵. شبکه‌های جهانی حامی مدیریت و برنامه‌ریزی محیط زیست.....	۱۲۴
کادر ۷-۵. مشاوره‌ی زیست‌محیطی در دارالسلام.....	۱۲۷
کادر ۸-۵. ارزیابی سریع محیط زیست شهری در ساحل عاج.....	۱۳۲
کادر ۹-۵. راهبردهای مدیریت محیط زیست برای مانیل.....	۱۳۵
کادر ۱۰-۵. حفاظت آبخیزها در منطقه‌ی سائوپولو.....	۱۳۸
کادر ۱۱-۵. برنامه‌ی مکزیکوسیتی برای حل مشکل آلودگی هوا.....	۱۴۱

فهرست شکل‌ها

- شکل ۱-۱. اجزای توسعه‌ی پایدار ۱۴
- شکل ۲-۱. ارتباط متقابل عناصر در اکوسیستم ۲۲
- شکل ۳-۱. شاخص‌های زیست‌محیطی برحسب سطوح مختلف درآمد ۲۷
- شکل ۴-۱. تقاضا برای خودروهای جدید در کشورهای برزیل، تایوان و مکزیک ۳۲
- شکل ۱-۳. مصرف بنزین در ایران از سال ۱۳۷۶ تا ۱۳۸۶ ۸۴
- شکل ۱-۴. فرایند ساده‌ی برنامه‌ریزی راهبردی ۹۳
- شکل ۲-۴. برنامه‌ی راهبردهای متناسب با محیط‌های شهری ۹۹
- شکل ۱-۵. برآورد مجموع سود و زیان حاصل از کاهش قرارگیری در مجاورت آلاینده‌های هوا در
لهستان ۱۱۳
- شکل ۲-۵. حفاظت آب، گزینه‌ای جهت عرضه‌ی آب در بیجینگ ۱۱۷
- شکل ۱-۶. الگوی برنامه‌ریزی محیط زیست در کشورهای آمریکای لاتین ۱۶۱
- شکل ۲-۶. الگوی برنامه‌ریزی محیط زیست در کشور انگلستان ۱۶۲
- شکل ۳-۶. الگوی برنامه‌ریزی محیط زیست در کشور ژاپن ۱۶۳

نادیده گرفتن توسعه‌ی شهرها در کشورهای در حال توسعه به‌عنوان یک تهدید برای سلامت محیط زیست و کارایی شهرها محسوب می‌شود. شهرها را می‌توان عامل رشد اقتصادی دانست، اما مسائل زیست‌محیطی نیز باید ارزیابی و مدیریت شوند. بحرانی‌ترین مشکل شهرها در این کشورها، اثرات ناشی از آلودگی آب، مدیریت نامناسب پسماندها و آلودگی هوا، به‌ویژه ذرات معلق است. از سوی دیگر، بسیاری از شهرها نیز ممکن است با مشکلاتی مانند کاهش آب آشامیدنی، تخریب منابع جنگلی، ناکارآمدی سیستم حمل و نقل، استفاده‌ی نامناسب از انرژی، کاهش اراضی آسیب‌پذیر و افزایش مخاطرات ملی و بلایای طبیعی مواجه باشند؛ لذا برای هر شهر شناسایی اولویت‌ها، سیاست‌ها و اقدامات لازم برای مقابله با این مشکلات، ضروری است.

تجربه‌ی کشورهای توسعه‌یافته و در حال توسعه نشان می‌دهد که خط‌مشی مؤثر برای مواجه شدن با مشکلات زیست‌محیطی، تهیه و تنظیم استراتژی (راهبرد)‌های مدیریت زیست‌محیطی ویژه‌ی شهرها و تهیه‌ی برنامه‌ی عمل می‌باشد. در این برنامه‌ریزی، بهبود محیط زیست شهری نیازمند مدیریت و برنامه‌های استراتژیک (راهبردی) است که بر مشکلات اساسی متمرکز و به‌سرعت قابل تدوین باشد؛ همچنین احتمال موفقیت آن مدیریت‌ها و برنامه‌ها نیز وجود داشته باشد.

برای تدوین و تنظیم راهبردهای محیط‌زیست شهری و برنامه‌های عمل، باید ملاحظات زیست‌محیطی و مسئولیت‌های موجود در شهرها با هم تلفیق گردند تا منجر به برنامه‌ی محیط زیستی جدیدی شوند که حل‌کننده‌ی مشکلات زیست‌محیطی باشند. چنین مدیریتی نیازمند سازمان‌های قوی‌تر، تجهیزات و امکانات بهتر و محرک‌های مؤثر است.

در این کتاب، چالش‌های زیست‌محیطی شهرها در کشورهای در حال توسعه به‌همراه علل تخریب شرایط زیست‌محیطی در این شهرها بررسی و ابزارهای مورد نیاز و اولویت‌های عملیاتی برای حل این بحران‌ها شناسایی شده است. فرایندی که طی آن مدیران به تدوین راهبرد برای حل مشکلات زیست‌محیطی می‌پردازند، تعریف شده است؛ لذا این کتاب به مدیران و سیاست‌گذاران شهرهای بزرگ کشور پیشنهاد می‌شود.

این کتاب دارای ۶ فصل است؛ در فصل نخست، مباحث شهرسازی، توسعه و محیط زیست از جنبه‌های مفهومی و ابعاد مختلف آن بررسی می‌شود. ارتباط توسعه و محیط زیست، فقر و محیط زیست، فرآیند شهری شدن و توسعه‌ی شهری، کاربری اراضی و اکوسیستم‌های شهری و انواع مشکلات زیست‌محیطی در این فصل ارائه شده‌اند.

تحلیل مشکلات زیست‌محیطی و دلایل بروز آن‌ها بر مبنای شناسایی مشکلات مانند مدیریت پسماندها، آلودگی‌های آب، هوا، صدا، از بین رفتن منابع طبیعی در شهرها و پیرامون آن‌ها و مخاطرات طبیعی و زیست‌محیطی در فصل دوم بررسی شده‌اند.

فصل سوم به چگونگی زمینه‌یابی فرصت‌های بهبود وضعیت محیط زیست شهری می‌پردازد. جلب مشارکت و حمایت مردم و افزایش آگاهی آنان به همراه ظرفیت‌سازی و ابزارهای آن یکی از مهم‌ترین بخش‌های این فصل است.

در فصل چهارم به نیازهای ضروری برای تدوین راهبرد در محیط زیست شهری پرداخته شده است. در این راستا، سیاست‌های کلیدی در مدیریت محیط زیست شهری و تدوین خط‌مشی‌های آن بررسی و تحلیل شده است.

تدوین راهبردهای مدیریت محیط زیست شهری به‌عنوان اساسی‌ترین بحث کتاب در فصل پنجم ارائه شده است. برنامه‌ی عمل به‌همراه مطالعات موردی در کلان‌شهرهای کشورهای در حال توسعه بخش مهمی از این فصل را تشکیل می‌دهد. راهکارهای تجربه‌شده در این فصل، رهنمودهای اصلی را به خوانندگان خواهد داد تا از نتایج به‌دست آمده برای رهگیری سیاست‌گذاری‌های راهبردی استفاده کنند.

در فصل ششم، راهبردهای توسعه‌ی پایدار محیط زیست شهر تهران با شرح مختصری در مورد وضعیت محیط زیست این شهر بررسی و تحلیل شده است. نتایج این فصل حاصل تفکر و تلاش تعداد زیادی از متخصصان محیط زیست کشور در کمیته‌ی محیط زیست مرکز مطالعات و برنامه‌ریزی شهرداری تهران است که استراتژی‌های اصلی برای تهران بزرگ را از طریق برگزاری جلسات متعدد و با آزمون SWOT تعیین نموده‌اند.

امید است که این اثر بتواند برای مدیران و سیاست‌گذاران شهری و نیز دانشجویان محیط زیست و دیگر علاقه‌مندان مفید باشد.